

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Ruská dětská literatura 20. a 30. let 20. století

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Čechurová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Jaroslav Sommer

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Čechurová
Studium:	P15P0751
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Ruská dětská literatura 20. a 30. let 20. století
Název bakalářské práce AJ:	Russian Children's Literature of the 1920s - 1930s

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce podá shrnující charakteristiku dětské literatury daného období v souvislosti s předchozí literární tradicí i se společenskými změnami, představí základní žánry, témata a tvorbu několika zvolených autorů. Pozornost bude věnována i výtvarnému zpracování dětských knih.

ROSOVÁ, Milena. Úvod do studia literatury pro děti a mládež. V Ostravě: Ostravská univerzita, 2002, 19 s. ISBN 80-7042-224-6. BALINA, Marina, ed. a RUDOVA, Larissa, ed. Russian children's literature and culture. New York: Routledge, 2008. xvii, 390 s. Children's literature and culture; 48. ISBN 978-0-415-97864-4. Veselyje čelovečki: kul'turnyje geroi sovetskogo detstva: sbornik statej. Moskva: Novoje literaturnoje obozrenije, 2008. 536 s., [6] l. obr. příl. Naučnaja biblioteka. Naučnoje priloženije; Vyp. 74. ISBN 978-5-86793-649-5.

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jaroslav Sommer

Datum zadání závěrečné práce: 15.11.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ...

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní doktorce Janě Kostincové za pomoc, kterou mi poskytla při zpracování této závěrečné práce. Ráda bych poděkovala za její čas, trpělivost a užitečné rady.

Anotace

Čechurová, Kateřina. *Ruská dětská literatura 20. a 30. let 20. století*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 48 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá ruskou literaturou v meziválečném období, tedy v porevolučních letech, kdy docházelo v nově zformovaném Sovětském svazu k velkým změnám. Práce mapuje vývoj ruské dětské literatury v době formování Sovětského svazu, v době uvolněných 20. let a poté také v době Velkých represí ve 30. letech. Dále práce seznamuje s klasiky ruské dětské literatury té doby, jako byl například Samuil Maršak. Prostor je také věnován dětským časopisům, které vycházely ve 20. a 30. letech.

Klíčová slova: Ruská dětská literatura, ruské dětské časopisy, Samuil Maršak.

Annotation

Čechurová, Kateřina. *Russian Children's Literature of the 1920s- 1930s*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 48 pp. Bachelor Degree Thesis.

In this study I would like to present some facts about Russian literature for children. This research concentrates on children's literature in the 1920s - 1930s. It is about evolution literature for children in a highly difficult period of history. In this period children's literature had to deal with communistic campaigning and their rules for writing. This study also presents some famous writers of studied period, e. g. Samuil Marshak and his works. Children's magazines, published in the 1920s and 1930s, are being discussed as well.

Keywords: Russian children's literature, Samuil Marshak, children's journals.

Obsah

Úvod	8
1. Rusko od roku 1917 do roku 1941	10
1.1 Veřejný život a kultura v 20. a 30. letech	11
1.2 Kultura	13
1.3 Literatura.....	15
2 Dětská literatura v meziválečném období	19
2.1 Vydavatelství	23
2.2 Dětské časopisy.....	25
2.2.1 «Северное сияние».....	25
2.2.2 «Новый Робинзон».....	26
2.2.3 «Еж»	27
2.2.4 «Чиж»	27
2.2.5 «Пионер».....	28
2.2.6 «Мурзилка».....	28
3 Samuil Jakovlevič Maršak	30
4 Korněj Ivanovič Čukovskij	35
5 Tamara Grigorevna Gabbe	39
Závěr	44
Seznam literatury	45

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je ruská dětská literatura 20. a 30. let 20. století. Toto téma jsem si vybrala, protože si myslím, že dětská literatura je nedílnou součástí kultury každého národa. Všichni jsme jednou byli děti a všichni jsme dětské knížky četli nebo nám byly čteny. Dětské knížky proto podle mě zasahují, na rozdíl od ostatní literatury, do života každého z nás. Proč jsem zvolila ruskou dětskou literaturu v meziválečné době? Jednou jsem někde slyšela, že ruské dějiny jsou psány krví. Uvázlo mi to v paměti a připadá mi skvělé, že i v nelehkém, komplikovaném období formování nového státu, kdy nikdo netušil, co se zítra stane, spisovatelé mysleli na nejmenšího čtenáře. I v tomto těžkém období vznikla mnohá krásná díla ruských klasiků dětské literatury a často, aniž bychom si to uvědomovali, jejich pohádky známe a čteme i my v České republice.

Práce se v úvodu zabývá obecným popisem atmosféry a uvedením do období, ke kterému se vztahuje. Z historicky pestrého období, o kterém by se dala jistě napsat samostatná práce, jsem vytyčila jenom několik bodů. Na rozdíl od obecných historických událostí, kultuře té doby jsem věnovala větší pozornost, protože si myslím, že je důležité nahlédnout do každodenního života občanů Sovětského svazu spíše než do politiky. Proč? Protože klasici dětské literatury onoho období se po většinu svého produktivního období snažili držet si odstup od politických témat a ideologických požadavků.

Klíčová je kapitola 3. Dětská literatura v meziválečném období. Dovolím si říci, že tvoří srdce celé mé práce. Je zde zahrnut vývoj dětské literatury od revoluce až po druhou světovou válku. Samozřejmě, je velmi těžké období zcela vymezit, neboť mnoho autorů, kteří v tomto období tvořili, začali tvořit již v době před revolucí nebo naopak přesahovala jejich tvorba až do 60. let. Doba 20. a 30. let nebyla pro autory dětských knih jednoduchá, neboť nově nastoupená sovětská moc měla zcela jiné představy o tom, jak by měla dětská literatura vypadat. Jenže ani tyto představy nebyly v počátcích zcela jasné. Relativní svoboda, kterou přinesla NEP, dala dle mého názoru autorům dětské literatury velkou příležitost vytvořit literaturu pro děti, která by se dostala daleko za hranice Sovětského svazu. Ostatně mnoho knížek té doby se překládá dodnes. Naneštěstí ani toto období netrvalo věčně. V podkapitole Dětské časopisy můžeme vidět, jak se dětská literatura měnila. Kapitola je věnována časopisům pro děti různých věkových kategorií, jak ve 20. tak ve 30. letech. Můžeme zde vidět, jak časopisy vznikaly a zase zanikaly podle toho, jak se měnila doba a požadavky komunistické strany.

Jak jsem již zmínila, 20. a 30. léta nám přinesla mnoho spisovatelů dětské literatury. Já jsem věnovala větší pozornost dvěma klasikům dětské literatury. Jedním z nich byl již zmíněný Samuil Maršak, který je podle mého názoru jedním z nejvýznamnějších dětských spisovatelů vůbec a z oněch třech vybraných autorů se mi právě jeho básničky a pohádky líbily ze všeho nejvíce. Zprvu jsem si ho vybrala, protože jeho jméno bylo slyšet, respektive vidět, ve všech materiálech, které jsem k tématu studovala. Postupně jsem si ale styl jeho psaní oblíbila a mrzelo mě, že ne všechny jeho knížky a pohádky pro děti jsou na internetu k dispozici s ilustracemi.

Vedle něho stojí Korněj Čukovskij, který se proslavil nejenom dětskou literaturou, ale také nejrůznějšími studiemi o dětské literatuře i o jiných ruských autorech. Korněj Čukovskij si mě získal především svojí knížkou «Цыпленок» („*Kuřátko*“), která je podle mého názoru napsaná velmi originálně. Při mé návštěvě knihovny jsem zjistila, že Korněj Čukovskij je, alespoň v této knihovně, rozšířenější než jeho kolega Samuil Maršak. A přestože zásoba knížek Korněje Čukovského byla sice nevelká, zde bylo mnohem více exemplářů jeho knih než knížek Samuila Maršaka.

Ve stínu těchto dvou klasiků ruské dětské literatury potom stojí spisovatelka Tamara Gabbe. V mnoha ohledech zajímavá spisovatelka a redaktorka, která není nikterak známá, a přesto ve vývoji dětské literatury sehrála velmi důležitou roli. Nejvíce je známá pro svoji překladatelskou činnost, přesto jsou i její pohádky velmi čtivé a nesou v sobě poučení.

1. Rusko od roku 1917 do roku 1941

Ruská historie 20. století je stoletím velkých událostí. Revoluce, pád monarchie, dvě světové války, doba krutých represí anebo naopak doba uvolnění. V době, kdy Evropu sužovala první světová válka, dostalo se Ruské impérium, které se jí také účastnilo, do krize. Ta vyvrcholila v únoru 1917 a během ní byla svržena dynastie Romanovců, která vládla Rusku 300 let. Nová prozatímní vláda, od které si lidé slibovali ukončení dlouhé a pro Rusko neúnosné války, však nesplnila očekávání lidu a její existence netrvala ani celý rok. Ještě v říjnu téhož roku byla svržena. Velká říjnová socialistická revoluce přenesla moc do rukou komunistické strany, která ukončila válku s Německem.

Během několika prvních měsíců se bolševici snažili upevnit svou moc propagandou, zavražďováním i násilím. Jejich snahy o naprostou kontrolu vyvrcholily v Občanskou válku, ve které proti sobě stály oddíly Rudé armády na straně nové komunistické moci a proti nim Bílá armáda složená z příznivců carského Ruska a spojenců. Občanská válka skončila vítězstvím Rudé armády.

V důsledku prohry Bílé armády komunisté upevnili svoji moc a dál pokračovali v budování socialistického státu, ve kterém bude veškerá moc patřit jenom Sovětům. Během krátké doby položili základy totality, která ještě posílí příchodem Stalina k moci.

Nelze upřít komunistické vládě, a to především v době NEP-u, že by docházelo k úpadku ekonomiky, kultury či životní úrovně. Ba právě naopak, kdokoliv se vrátil do Sovětského svazu, uviděl tu změnu. Vznikaly soukromé obchody, školy, nakladatelství, přivážela se kultura ze zahraničí. V pozadí toho všeho se odehrávaly hádky mezi komunisty nejen kvůli NEP-u, ale také kvůli špatnému zdravotnímu stavu Lenina. Po jeho smrti se do čela strany, a vlastně i státu, dostal Josif Stalin. Ten během krátké chvíle odstranil veškerou svoji opozici a sjednotil tak rozhádanou stranu.

NEP byla nahrazena prvním pětiletým plánem, který podle některých skončil úspěšně, podle jiných neúspěšně. Následovala doba kolektivizace a industrializace. Kolektivizace se týkala především venkova, kde namísto soukromých statků vznikala zemědělská družstva. Naopak industrializace se týkala měst i odlehlých končin Sovětského svazu, kde se stavěly vodní elektrárny, železnice a továrny.¹

---

¹ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. Dějiny Ruska. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2. str. 282- 351

Úpadek společnosti a čím dál tím větší moc Stalina vyvrcholily v kult osobnosti a velké represe ve 30. letech, které zasáhly všechny sféry společnosti. Ve velkém začaly fungovat pracovní tábory (Gulagy) a lidé byli posíláni na Sibiř nebo popravováni.

Sovětský svaz byl kvůli své vnitřní politice izolován od zbytku Evropy, která byla považována za špatnou a kapitalistickou. Změna nastává, když uzavřou spojeneckou smlouvu s Německem, na jejímž základě v roce 1939 napadnou Polsko. Sblížení s Německem však nemá příliš dlouhého trvání kvůli Hitlerově protislovanské politice. Sovětský svaz se tedy ocitá na straně Západní kapitalistické společnosti ve chvíli, kdy Hitler se svojí armádou napadne Sovětský svaz. Pro Sovětský svaz se tak začíná psát nová kapitola Velké vlastenecké války, která začíná rokem 1941 a končí porážkou fašistického Německa v roce 1945.²

1.1 Veřejný život a kultura v 20. a 30. letech

Revoluce z let 1917 v sobě nenesla jen změny vlády a neměnila jen politickou scénu. Cílem bolševické strany byl vznik nové společnosti. Společnosti bez tříd, titulů a v neposlední řadě také bez soukromého vlastnictví. Změny se tedy kromě politické sféry, dočkaly i ostatní sféry lidského života – od soukromého, rodinného života, přes školství až po celkové kulturní bohatství. Všechny sféry byly zasaženy a kontrolovány komunistickou stranou.³

V počátcích, kdy jejich postavení nebylo neotřesitelné, se bolševici opírali především o propagandu, která nutila lidem jejich „sliby o lepším zítřku“. Jejich propaganda nabrala obřích rozměrů už v době Prozatímní vlády. Velké plakáty, texty, dekrety, brožury, dokonce i dopravní prostředky s propagačními hesly. To vše ulehčilo nástup bolševiků k moci a zajistilo jim, alespoň z počátku, podporu lidí. Propaganda však pokračovala i poté, co se dostali komunisté k moci, a byla to právě propaganda, která jim pomohla vyhrát občanskou válku s Bílou armádou.⁴

---

² VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2. str. 282- 351

³Tamtéž s. 300 a nasl.

⁴ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 681 a nasl.

Nová vláda postupně měnila obraz Ruska, který se utvářel po staletí. Kalendář byl změněn z juliánského na gregoriánský⁵, zjednodušila pravopis a reorganizaci školství. Vytvořila jednotný plán výuky a veškeré vzdělání bylo zdarma.

Bolševická moc se zaměřila především na nejmladší generace. Dosud fungující mimoškolní organizace byly ve dvacátých letech rušeny a nahrazovaly je jiné, které více odpovídaly představám o výchově nové pro-bolševické generace. V první polovině 20. let vzniká pionýrská organizace, jako náhrada za zrušenou skautskou organizaci.⁶ V této době byla sovětská moc přesvědčena, že rozhodující vliv na rozvoj mladého člověka by neměla mít rodina, nýbrž škola a právě mimoškolní pionýrská organizace. Pionýrská organizace byla určena dětem mezi 10 a 14 lety. Po dosažení 15 let vstupovala většina pionýrů do organizace zvané Komsomol. Vstup do této organizace byl v podstatě vstupem do strany a některé vysoké školy přijímaly studenty pouze z této organizace.

Celková představa o rodině se ve dvacátých letech proměnila, a postavení rodiny bylo otřeseno. Vláda zjednodušila uzavření manželství, ale také jeho zrušení. A ačkoliv se ženy dočkaly po formální stránce zrovnoprávnění v evropských státech nevídaného, v praxi se příliš mnoho nezměnilo. Co se však velmi změnilo, bylo morální chápání. A to hlavně v mladé generaci komsomolu, neboť především členové této skupiny byli spojováni s vandalismem a „chuligánstvím“, které zachvátilo společnost.⁷ O této době neskrytě hovoří povídka „*Bez střemchy*“ od Pantelejmona Romanova, nebo také „*Měsíc zprava*“ od Sergeje Malaškina.⁸ K obratu došlo až ve 30. letech, kdy se důraz na rodinné hodnoty opět vrátil. Stalin zkomplikoval rozvody a zakázal potraty, které byly ve dvacátých letech povoleny.

Navzdory návratu k původním rodinným hodnotám a propagandě, která vládla ve 30. letech, se kriticky snížila životní úroveň. Zaváděly se tzv. komunální byty, ve kterých rodiny žily v jednom pokoji. Pozitivní by se mohlo zdát rušení přidělového systému,

---

⁵ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2. s. 300

⁶ ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^{^^^}sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 683 a násl.

⁷ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2. s. 309 a násl.

⁸ ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^{^^^}sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 742

⁹ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2s. 326 a násl.

nicméně volný obchod, takový jako na západě, neexistoval. Navracela se doba trhů, neboť obchody nebyly často připravené a často ani žádné obchodní domy nebyly. Zásadním problémem se však jevil nedostatek čehokoliv, ať už se jednalo o vybavení domu, oblečení, nebo o potraviny.⁹ Důsledkem toho bylo, že lidé museli stále zjišťovat, ve kterém obchodu bude k dostání jaký produkt a poté stát dlouhé několikahodinové fronty. To vše bylo pro Stalinův cíl, kterým bylo snížení nezaměstnanosti, zrušení trhu v jakékoliv podobě a zrovnoprávnění všech lidí. Zrovnoprávnění viděl ve formě stejných příjmů, v téměř bezplatném bydlení a vzdělání a také v jisté možnosti „volného“ pohybu osob.¹⁰

1.2 Kultura

Tak jak sovětská moc ovládala soukromý život svých obyvatel, tak se rozhodla ovládat i kulturu. Neboť umění jim mělo sloužit jako jeden z prostředků kontroly života lidí. Pro dozor nad kulturou bylo vytvořeno samostatné oddělení, Agitprop.¹¹

Vláda postupně utahovala volnost umění, kterou získalo v době těsně po revoluci. Volnost se projevovala především na trhu, který byl zaplaven díly ze zahraničí i vlastními ruskými výtvy. ¹²Pestrost tohoto období se odrážela nejen v literatuře, ale i například v hudbě, neboť zde vznikaly první jazzové nahrávky.¹³

Poklidné období počátku 20. let však netrvalo dlouho. Již krátce po skončení Občanské války začala komunistická strana pracovat na získání kontroly nad kulturním životem svých občanů. V té době začala fungovat cenzura a omezování volné tvorby začínalo pomalu gradovat. Přesto však nemůžeme upřít bolševické moci, že přispěla k rozvoji některých kulturních odvětví. Například kinematografie, která sloužila komunistům nejlépe k propagaci, se dočkala v sovětském období nevídaného rozkvětu. Mezi hlavní osobnosti tehdejší kinematografie patří například Dziga Vertov, Lev Kulešov, nebo Sergej Ejzenštejn. Mezi další výtvarné sovětské umělce patří například Vasilij Kandinský, Kazmír Malevič, nebo také Marc Chagall.

---

⁹ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2s. 326 a násl.

¹⁰ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^{^^^}sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 386 a násl.

¹¹Tamtéž s. 383 a násl.

¹²Tamtéž s. 383 a násl.

¹³ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 6., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 601 s. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-026-5. s. 339 a násl

¹³ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2

Změnou atmosféry se také měnili umělci. Někteří z nich se přizpůsobili změnám v režimu a jejich požadavkům, ať už z osobního přesvědčení, nebo z donucení, jiní umělci přestali publikovat, či tvořit a velká část ruské inteligence odešla hledat útočiště za hranice Sovětského Ruska.

Ačkoliv jednotlivci opouštěli zemi již před revolucí a těsně po ní v roce 1917, největší boom přišel až v začátku 20. let.¹⁴ Někteří odešli sami, jiní byli přinuceni. V letech 1922 a 1923 bylo vypovězeno ze země na 300 vzdělavců, spisovatelů, novinářů a dalších významných profesí. Odchod elity do zahraničí měl velký a negativní vliv na společnost. Tam, kde dříve byli vzdělaní lidé, nyní seděli komunisté, často s nízkým vzděláním, ale vysokou oddaností ideologii.¹⁵

Ruští emigranti zaplavovali Evropu. Centry Ruské emigrace byly Berlín, Paříž, Vídeň, ale také Praha, Varšava nebo Mnichov. Ruská inteligence v Evropě byla v rozkvětu. Zářily v ní hvězdy, jako třeba I. Bunin, M. Cvětajeva, V. Nabokov – v literatuře, hudebníci byli zastoupeni I. Stravinskim, S. Rachmaninovem, z výtvarné sféry například V. Kandinskij, F. Šaljapin. Nebyli to však jen umělci, byli mezi nimi také psychologové, sociologové, filosofové a také třeba výjimečný hráč šachu A. Aljechin.¹⁶ Vědce zastupoval I. Prigožin nebo ekonom V. Leont'jev. Vznikaly vysoké ruské školy a ani pravoslavná církev v emigraci nezůstávala pozadu a rozrůstala se.¹⁷ Kromě vynikajících literárních děl, rozličných uměleckých a myšlenkových směrů, které přišly spolu s nimi do Evropy¹⁸, měla Ruská emigrace ještě jeden velmi důležitý úkol, poslání. Ruská emigrace s sebou nesla povědomí o současné zlé situaci v Sovětském svazu. Šířila varování před komunismem všude, kde byli ochotní naslouchat. Na druhou stranu také tato „stará inteligence“ šířila a udržovala naživu ducha starého carského nebo těsně porevolučního Ruska. Emigranti se drželi své víry – pravoslavné, svých tradic a jazyka.

V neposlední řadě je však také potřeba říci, že emigrace se netýkala jen inteligence a prostých lidí. Velkou částí zde byly zastoupeny vojenské složky, především se jednalo o vojáky, kteří bojovali na straně Bílých.

---

¹⁴ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2s. 302 a násl.

¹⁵ ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^{sv.} ISBN 978-80-257-0921-4. s. 328 a násl.

¹⁶ ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 6., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 601 s. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-026-5. s. 329 a násl.

¹⁷ Tamtéž str. 749

¹⁸ ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 6., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 601 s. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-026-5. s. 356

Tak jak se dařilo inteligenci a umění v emigraci, tak se naopak nedařilo v Sovětském státě. Komunistická vláda se rozhodla bojovat s masovou negramotností a zavést „socialistickou kulturu“. Časům, které nastaly v počátku 20. let, definitivně odzvonilo. Knihy z dob před revolucí byly zabavovány, páleny neb uskladňovány v obřích skladech, kde se k nim nikdo nemohl dostat.¹⁹

Ve 30. letech už byly všechny složky kultury podřízeny sovětské ideologii. Dění v zemi již bylo zcela v rukou a pod dohledem sovětské vlády. Pokud chtěli umělci či spisovatelé zůstat ve veřejném životě a publikovat své práce, museli to dělat podle přísných podmínek komunistické moci. Díla, která vycházela, musela oslavovat režim, jeho vůdce a veškeré myšlenky, které byly spjaté s ideologií. Za ikonu bolševického režimu z řad spisovatelů je považován, ač ne úplně právem, Maxim Gorkij, z výtvarného umění je to pak Isaak Brodskij a z kinematografie již dříve zmíněný Sergej Ejzenštejn.²⁰

1.3 Literatura

Zásahy bolševiků do kulturního dění zasáhly veškeré jeho sféry včetně literatury. Na literaturu byl přitom kladen jeden z největších nároků. Bolševická strana se totiž domnívala, že právě literatura a spisovatelé by se měli zasloužit o přetvoření sovětské společnosti avýchovu lidí. A proč přetvoření? Protože s novou vládou, novým zřízením země se měl objevit také „nový člověk“.

Kdo však byl tím „novým člověkem“ nebo jak by měl alespoň vypadat, však nikdy nebylo zcela přesně stanoveno. Vedení strany s tímto termínem sice operovalo, avšak jeho význam se stále měnil podle současných potřeb vedení strany. Co se však od takového člověka očekávalo, bylo vcelku jasné. Především se očekávala naprostá oddanost komunistické ideologii a všemu, co představovala – kolektivizaci, sebevýchově, vzdělání nejen svém, ale i svých dětí, utlumení vlastních zájmů ve prospěch kolektivu... Přesto toto konkrétnější určení a vymezení pojmu bylo stále velmi obecné, což umožňovalo volný výklad, který se řídil potřebami komunistické strany. A tak, jak se měnil pojem pro politiky, musel se měnit i pro ty, kteří o něm spravovali veřejnost, tedy pro spisovatele.²¹

Stejně tak jako v dalších odvětvích společenského a kulturního života, i v literatuře se krátce po revoluci objevuje uvolněnost a relativní svoboda nejen v rámci žánrů, ale také

---

¹⁹ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 746 a násl.

²⁰Tamtéž, s. 728 a násl.

²¹PEŠKOVÁ, Michaela. *Idea "Nového člověka" v ruské literatuře 20. a 30. let 20. století*. Plzeň: ZČU, 2012. ISBN 978-80-261-0134. s. 15 a násl.

pokud šlo o vznik soukromých nakladatelství. Počáteční uvolněnost byla však rychle utlumena. Do roku 1920 vláda sjednotila několik nakladatelství, čímž položila základy pro monopolizaci tisku a vytvořila Státní nakladatelství – Gosizdat. V polovině roku 1922 byl vytvořen také Glavlit.²² Ten se stal ústřední institucí pro kontrolu tisku a cenzuru. Převzal tak práci, Gosizdatu, který tuto práci vykonával doposud. Úvahy o sjednocení spisovatelů pod jednu kontrolovanou organizaci se sice ve dvacátých letech nestaly skutečností, co ale vzniklo, byla svévolná skupina RAPP (Ruská asociace proletářských spisovatelů).²³ Ačkoliv tato krajně levicová skupina nebyla pod přímým vedením strany, velice aktivně podporovala třídní boj. A to především v době, kdy to bylo pro stranu výhodné. Přesto byla o několik let později rozpuštěna, právě kvůli nezávislosti. Na jejím místě se pak objevila nová organizace – Svaz sovětských spisovatelů.²⁴

Už před vznikem RAPP nebo Svazu sovětských spisovatelů se mnoho spisovatelů hlásilo k myšlence revoluce a podporovalo nové vedení státu. K nejnámějším podporovatelům revoluce patřil Alexandr Alexandrovič Blok, jehož poema „*Dvanáct*“ se stala jedním z nejvýznamnějších děl té doby.²⁵

Pokud bychom hovořili o významných spisovatelích, nemůžeme opomenout dalšího významného spisovatele té doby. Spisovatel Maxim Gorkij, jedněmi považován za velkého protagonistu socialismu a podporovatele režimu, jinými za oběť Stalina, patří beze sporu mezi nejvýznamnější spisovatele první poloviny 20. století. Jeho pobyt v emigraci následný návrat do vlasti daly vzniknout mnohým úspěšným dílům. Jedním z nejuspěšnějších děl, které bylo napsané v emigraci, byl jeho román „*Matka*“. Tento román se stal předlohou pro další sovětské spisovatele.²⁶ Ať už byl Gorkij pro-režimní, či nikoliv, jeho jméno bylo spojováno s komunistickou propagandou velmi často. Hojně publikoval v časopise *Pravda*, kde jeden z jeho článků „*Pokud se nepřítel nevzdá, bude*

---

²²ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 742 a násl.

²³VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2s. 312

²⁴MALIA, Martin. *Sovětská tragédie: Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-566-5. s. 238 a násl.

²⁵ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 684

²⁶VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2s. 328 a násl.

zničen“ přímo volá po skutečném hledání třídního nepřítele a jeho likvidaci.²⁷ Gorkij je také spojen s návštěvou Soloveckého tábora, kterou poté popsal v pozitivním duchu. Spolu s dalšími sto dvaceti spisovateli se účastnil plavby po Bělomořském kanálu. A poté, co byl založen Svaz sovětských spisovatelů, stanul v jeho čele. Svaz měl za úkol kontrolovat, jak spisovatelé dodržují jedinou schválenou linii literatury.²⁸ Ta byla ustanovena na I. sjezdu Svazu sovětských spisovatelů, kde byla přijata doktrína socialistického realismu. Nejednalo se zde však o skutečný realistický popis současnosti, nýbrž o její interpretaci. Tedy o výklad současnosti, kde byla vyzdvížena hrdinská jednání vůdců revoluce a idealizovaný obraz dělnického života.²⁹

Mezi další autory, kteří se rozhodli podpořit budovatelskou literaturu, můžeme jmenovat například Nikolaje Ostrovského s jeho dílem „*Jak se kalila ocel*“, či novelu Valentina Katajeva „*Vpřed!*“ Velice významným je také román Michaila Šolochova – „*Rozrušená země*“. Posledně jmenovaný autor se stal také držitelem Nobelovy ceny. Prorevolučním básníkem, nazvaným Stalinem „*nejlepší a nejtalentovanější básník naší sovětské epochy*“ byl Vladimír Majakovskij. Jeho díla „*Vladimír Iljič Lenin*“, „*Já*“, „*150 000*“ a další se po jeho sebevraždě staly v rukách Stalina velmi mocným propagačním nástrojem.³⁰

Mnozí z literátů ale nesouhlasili s novým státním zřízením, s ideologií, či se způsobem, jakým bolševici prosazovali změnu. Někteří z nich se rozhodli již v počátcích vlast opustit, jiní k tomu byli později donuceni a velká část z nich padla za oběť bolševické moci. Mezi těmi, kteří se rozhodli opustit svoji vlast, musíme jmenovat Ivana Bunina, který se později stal držitelem Nobelovy ceny za literaturu. V povídce „*Vesnice*“ se kromě ohromné láskyk přírodě dozvídáme zcela nezkraslené informace o tom, jak vypadala tehdejší vesnice v Rusku. S bolševickým převratem nesouhlasil, naopak velkého ocenění se od něj dočkala Bílá armáda bojující proti. Bunin zůstal aktivní i po emigraci, kde v roce 1924 pronesl projev nazvaný *Poslání ruské emigrace*. Klasický spisovatel, zapřísáhlý nepřítel bolševické ideologie, ten, kdo dostal Nobelovu cenu, Ivan Alexejevič

---

²⁷ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 796 a násl.

²⁸VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2. s. 322 a násl.

²⁹MALIA, Martin. *Sovětská tragédie: Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-566-5. s. 242 a násl.

³⁰VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-324-2. s. 321 a násl.

Bunin byl tím, kdo držel ducha ruské emigrace a sjednocoval ruské emigranty v době jejich největší krize.³¹

Další z těch, kdo opustily vlast, byla i básnířka Marina Cvetajeva. Ta se ovšem po velice chudém a nehostinném životě v emigraci vrací zpět do Sovětského svazu za manželem, který byl ve spojení se sovětskou tajnou policií ve Francii. Její muž i dcera byli zatčeni. Manžela nechala vláda popravit, a dcera se vrací z vyhnanství až po smrti své matky. Syn Mariny Cvetajevy odešel na frontu a rok před ukončením války padl. Něšťastný život velké básnířky končí sebevraždou v roce 1941.³²

Mezi spisovatele, kteří neopustili svou zemi, přesto se nepodvolili bolševické ideologii, řadíme také básnířku Annu Achmatovou, či Michaila Bulgakov.³³

---

³¹ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 247 a násl.

³²POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-068-3. s. 164-166

³³ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. s. 742 a násl.

2 Dětská literatura v meziválečném období

Meziválečná literatura pro děti, tak jako všechny ostatní složky kulturního života v Sovětském svazu, se stala prostředkem pro vytváření nové společnosti, nového člověka. Na dětskou literaturu byly kladeny stejné nároky jako na literaturu pro dospělé, možná snad o něco větší, neboť jak řekl Lenin „... všechny složky výchovy a vzdělání současné mládeže musejí vychovávat mládež v komunistickém duchu...“³⁴

Nicméně, stejně jako v ostatních odvětví kultury i v dětské literatuře nastala po revoluci a začátkem dvacátých let doba uvolnění a větší umělecké svobody. Toho využil Maxim Gorkij, který se aktivně podílel na rozvoji literatury pro mládež. Pod jeho vedením vznikala nová vydavatelství, jako třeba «Всемирная литература», což bylo nakladatelství kontrolované státem, nebo vydavatelství «Русская литература», které se zabývalo literaturou pro mládež.³⁵ Avšak aktivní spisovatel z kraje dvacátých let opustil již podruhé Sovětský svaz a dětská literatura se ocitla opět na samém počátku. Všichni tedy hledali cestu, kterou by se měla dětská literatura vydat. Kam by měla směřovat? Jak by měla literatura pro děti vypadat? Sjezd, který se uskutečnil, se snažil na tyto otázky najít odpověď. Sjezdu se účastnili učitelé, spisovatelé, knihovníci a stejně tak delegáti komunistické strany. Jedna strana (učitelé a spisovatelé) se domnívala, že by se dětská literatura měla držet od oficiální ideologie dál a vyhýbat se tak politickým tématům, načež delegáti oné strany byly přesvědčeni, že literatura pro mládež by měla připravovat děti na budoucí život, který povedou již v novém světě, v nové společnosti.

Ve snaze vytvořit novou dětskou literaturu, byl založen „Institut dětského čtení“ («Институт детского чтения») v čele s Annou Pokrovksou a Nikolajem Čechovem. Institut se zabýval studiem dětské literatury, psychologíí čtenářů (dětí) a také se snažil zkompletovat zdroje dětské literatury. Pod jeho dohledem vznikaly knihovny a vydávaly se časopisy. Institut byl v roce 1923 sloučen s Institutem práce mimoškolního vzdělávání («Институт методов внешкольной работы»), čímž prakticky zanikl. Činnost institutu dětského čtení byla orientována především na předrevoluční literaturu pro děti, koneckonců Nikolaj Čechov byl specialistou na dětskou literaturu v předrevolučním Rusku. Nicméně v době 20. let již nebylo žádané, aby se dětská literatura obracela k tomu, co bylo. Úkolem dětské literatury bylo vychovávat mládež k tomu, co bude, tedy v duchu

---

³⁴ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 276 a násl.

³⁵ Tamtéž, str. 278

komunistické ideologie. Možná díky názorům Nikolaje Čechova, který byl toho názoru, že k pochopení současnosti je nutné znát a chápat kořeny a začátky dětské tvorby v historii, se institut stal v podstatě nelegálním. Institut poté fungoval ve skromnějších podmínkách, dokud nebyla jeho činnost ukončena v roce 1937.

Cílený ideologický nátlak a řízení dětské literatury ze strany komunistické strany se objevuje až v polovině dvacátých let, kdy na 13. Sjezdu komunistické strany bylo diskutováno o důležitosti rozvoje dětské literatury, samozřejmě, rozvoje v ideologickém duchu. Začaly se vydávat časopisy, které byly určené mládeži proletariátu, například «Пионер», «Мурзилка», a noviny «Пионерская правда», «Ленинские искры». Především v časopise «Пионер» a v novinách «Пионерская правда» se realizovaly ideologické myšlenky a plány sovětské vlády. Kromě literárních a naučných článků, zaujímaly velké místo reportáže popisující životy pracující třídy, průmyslový pokrok, a také první pětiletý plán. Bylo žádoucí, aby se děti aktivně účastnily budování nové společnosti, k čemuž je vyzývaly články s názvy «Будьте готовы», «Октябрь и дети», «Песенник юных ленинцев».³⁶

Kromě toho, aby se děti podílely na vytváření nové a lepší společnosti, bylo také žádoucí, aby se stejně tak vzdělávaly v dalších oblastech. Vznikaly básničky pro děti s názvy «Откуда посуда?» nebo «Что сделал трактор?». Knížka «Откуда посуда?» je básnička doplněná o kresby, které podporují text, jenž vypráví dítěti příběh, jak hrnčič vytváří nádobí, co všechno musí udělat a jak dlouho to trvá, než je takový hrneček nebo miska hotová. Na konci knížky je pak popis toho, jak se pracuje s keramickou hlínou, již ne básničky, ale klasickým popisem.³⁷ S obdobnými výtvoři se setkáváme i v dalších letech například «Конь-огонь» «Кем быть?», «Как печатали вашу книгу», «Откуда стол пришел». Velmi často se setkáváme také se snahou spisovatelů seznámit děti se zvířaty, ať už exotickými, či domácími. Tuto tendenci můžeme vidět v díle Vladimíra Majakovského «Что ни страница – то слон, то съвица», nebo v knížkách od Samuila Maršaka «Детки в клетке», «Цирк».

Především v druhé polovině 20. let a později se setkáváme s tím, že autorům není povoleno publikovat, jejich díla jsou ničena a oni jsou odkázáni na psaní „do šuplíku“ či vydávat své knihy za hranicemi. Skupina ОБЭРИУ, jejíž literatura se ukázala být velmi

---

³⁶ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 288 a násl.

³⁷ Откуда посуда?. In: RARUS'SGALLERY [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.raruss.ru/best-soviet-childrens-books/2659-chichagovy-ware.html>

radikální, a tudíž pro komunistický aparát nevhodnou, patřila mezi ty skupiny, kterým nebylo dovoleno oficiálně vydávat své literární díla. A stejně jako mnozí jiní autoři i spisovatelé patřící do této skupiny se obrátili k psaní pro děti.

Mezi nejvýznamnější představitele této skupiny patří například Daniil Charms. Spisovatel, který miloval hru a to nejen v literatuře, se ukázal být velmi dobrým spisovatelem pro nejmenší a stejně tak velmi oblíbeným. Jeho díla «Игра», «Театр», «Загадочный случай», «Что это было» se staly populárními. Charms si získal uznání a obdiv také dvou velikánů, klasiků dětské literatury té doby – Korněje Čukovského a Samuila Maršaka. Spolu s naposledy jmenovaným napsal i básničku «Веселые чижи». Dalšími jmény spojovanými se skupinou ОБЭРИУ jsou například Alexandr Vvedenskij, mezi jehož knihy patří například «Егор», «Лошадка» nebo jeho první knížka «Много зверей». Stejně tak spisovatel Nikolaj Zabolockij, autor manifestu ОБЭРИУ, Jevgenij Švarc, který se stal redaktorem časopisu «Новый Робинзон».³⁸

Samozřejmě to, že psali pro děti, nezaručovalo autorům volnou ruku, ale bylo snadnější vydávat knihy pro děti než pro dospělé. V dětské literatuře byla stejně tak určena témata, kterým by se měli autoři věnovat (jako například nedávné události revolučních let a také jak špatné všechno bylo v carském Rusku), nicméně se především ve dvacátých letech objevila jiná témata, která se stala velmi populárními. Jedním z nich byly děti bez domova, o kterých se v počátku psalo velmi romanticky, ale později už se objevovala díla, která popisovala tuto situaci mnohem více reálně. Druhým tématem, které se vrátilo do literatury, bylo téma přírody. Do tématu o přírodě se s velkou vervou pustil spisovatel Vitalij Bianki, jehož «Лесная газета» se stala v podstatě encyklopedií přírody a to za pomoci dětí, které do ní přispívaly vlastními nápady. Knížka «Ребята и зверята» přinesla obrovský, mezinárodní úspěch Olge Perovské. V časopisech se stále častěji objevovala populárně-naučná literatura a vznikl i časopis věnující se právě tomuto žánru «Знание – сила» a stejně tak se velké oblibě těšil i žánr vědecko-fantastický, jehož představitelem byl například Alexandr Běljajev.

Tato svoboda dvacátých let se ale postupně vytrácela a nahradil jí přísný dohled nad vším, co se týkalo kultury a literatury. Rušení nejrůznějších skupin a jejich postupné zpolitizování vyvrcholilo v roce 1932 vznikem Svazu sovětských spisovatelů, v jehož čele stál Gorkij, který se ze své druhé emigrace vrátil a zaujal místo v čele nově vzniklé

---

³⁸ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 301 a násl.

organizace. Gorkij byl toho názoru, že hlavním úkolem dětské literatury je nejen obyčejná ale především politická výchova dítěte. Tedy texty pro děti musejí obsahovat dostatek politických informací, podporujících ideologii strany. Z tohoto důvodu, se snesla kritika na přední dětské spisovatele, jakými byl například Samuil Maršak nebo Korněj Čukovskij. Hlavním terčem kritiky bylo leningradské oddělení «Госиздат», které právě pod vedením Samuila Maršaka nevydávalo dostatečně politické a ideologické texty. Tím, kdo tento názor zastával, byla například Naděžda Krupská, která byla tehdy považována za odbornici na dětskou literaturu.

Literatura 20. let se probírala a to, co nemělo dostatečnou ideologickou nebo vzdělávací hodnotu, bylo z literatury vyřazeno. Tak během několika let zmizely z dětské literatury nejrůznější fantastické povídky, díla o přírodě a zvířatech a cenzura začala pracovat na plné obrátky.

V roce 1934 se uskutečnil 1. sjezd Svazu sovětských spisovatelů, od kterého se mnohé slibovalo, a skutečností bylo, že se situace zlepšila. Ustaly útoky na fantastickou literaturu a pohádky, které se opět vrátily do časopisů, ze kterých vymizely. A o dva roky později se uskutečnil sjezd pouze pro dětskou literaturu. Nebyl určen jen spisovatelům, ale také učitelům, literárním kritikům a ilustrátorům. V témže roce (1936) ovšem začalo období velkých represí. Dotklo se to stovek spisovatelů z nejrůznějších důvodů. Byl mezi nimi například Olejnikov, Tamara Gabbe, Alexandra Ljubarská a další vlna zatýkání přišla ve chvíli, kdy Německo zaútočilo na Sovětský svaz. V tomto období byli zatčeni spisovatelé jako například Daniil Charms nebo Jana Larri.³⁹

Ke konci 30. let se znovu objevoval motiv Občanské války, a to například v dílech Samuila Maršaka, který byl v těchto letech aktivní a jehož díla si získávala oblibu nejen u dětí. Ale objevovala se i zcela nová jména jako třeba Sergej Michalkov. Michalkov začínal jako spisovatel v časopise «Пионер», kde publikoval svoji prvotinu «Дядя Степа». Tato knížka uchvátila své čtenáře na příštích padesát let. Jeho další knížky však nebyly o nic méně úspěšné a oblíbené. Patří mezi ně například «А что у вас?», «Часы», «Мимоза». Michalkov psal především prorežimní literaturu pro děti, píše literaturu, která připravuje děti na válku «Граница» nebo «Миша Корольков». Přímému válečnému tématu se věnuje, když dětem objasňuje zabrání Polska («Пастух Михась»). Není tedy překvapující, že Sergej Michalkov velice rychle zaujal přední a velice významné místo v dětské literatuře a

---

³⁹ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 338 a násl.

získal Stalinskou cenu. Dalším novým autorem se stala Jelena Blaginina, která se proslavila například svým cyklem básní «Вот какая мама!» nebo Jevgenij Črušin a jeho «Никита и его друзья».⁴⁰

Nejznámějším autorem, který v této době psal, byl ale Arkadij Gajdar. Jeho, můžeme říci, výhodou bylo, že zažil Občanskou válku a tím se pro něj toto téma stalo velmi blízkým. Což se odrazilo v jeho tvorbě, a to právě v době, kdy bylo záhodno, aby se v mládeži probouzel patriotizmus, tedy v době konce 30. let na samém počátku Druhé světové války. V tuto dobu se opět objevují jména hrdinných generálů, jako byl Suvorov nebo Dmitrij Donskij. Po odchodu z armády Arkadij Gajdar začínal svoji literární kariéru jako novinář. V literatuře pro dospělé se neprosadil, nicméně jeho povídka «P.B.C.», publikovaná ještě ve 20. letech, se okamžitě stala hitem tehdejší literatury pro děti. Nejvíce ho však proslavilo jeho dílo «Школа» napsané ve 30. letech, které zcela odpovídalo ideálu bolševické literatury. Mezi jeho další díla patří například «Военная тайна», kde je hlavním tématem léto v pionýrském táboře, «Судьба Барабанщика», «Тимур и его команда», nebo «Поход», vydaný až v roce 1944.⁴¹ Snad nejznámější pro nás je jeho knížka «Чук и Гек» (Čuk a Gek), která vypráví příběh dvou bratrů, kteří se vydají za svým tatínkem na polární stanici. Tato knížka se uchovala v paměti mnohých a mnozí ji stále čtou. Ačkoliv je zde cítit vliv režimu, čtenáři to pocítují pouze na pozadí.⁴²

Rok 1941 a příchod Velké vlastenecké války změnil v Sovětském svazu prakticky všechno. Jeho nemalá část byla okupována fašistickým Německem a boj s nepřitelem nebyl záležitostí jen vnějších hranic. Mnoho spisovatelů z dětské literatury, kteří přečkali represe, byli zatčeni a posláni do táborů nyní a mnoho jiných spisovatelů odešlo bojovat na frontu a už se nevrátili. Mezi nimi byl třeba již zmíněný Arkadij Gajdar nebo Benjamin Ivantěr. A před těmi, kteří zůstali u literární činnosti, se objevil stejně nelehký úkol, udržet ducha a optimismus ve velmi těžkém období.⁴³

2.1 Vydavatelství

V průběhu dvacátých let v rámci Leninovy politiky NEP se s velikou rychlostí zvyšoval počet nakladatelství, která vydávala nejrůznější knihy, zahraniční, domácí,

---

⁴⁰ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 338 a násled.

⁴¹ Tamtéž, str. 288 a násled.

⁴² ČukaGek. In: *Databáze knih.cz: Váš knižní svět* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/cuk-a-gek-11956>

⁴³ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 288 a násled.

dětské. Většina soukromých nakladatelství skončila v průběhu několika let v důsledku stále sílící cenzury. Mnohé z nich se slily do jednoho nakladatelství «Госиздат», které bylo pod kontrolou strany.⁴⁴ Vznikla také iniciativa vytvořit čistě dětské nakladatelství, které se bude věnovat pouze literatuře pro děti a mládež. K čemuž došlo v roce 1933, kdy bylo z iniciativy Maršaka a Gorkého vytvořeno dětské nakladatelství «Детская литература». Nakladatelství vzniklo spojením dvou různých nakladatelství. Prvním z nich bylo oddělení «Детгиз», které bylo součástí již zmíněného vydavatelství «Госиздат», a «Молодой гвардии», což bylo oddělení «Государственного издательства художественной литературы»⁴⁵

V rámci nového vydavatelství se očekávalo, že bude vydávat knihy pro děti, které budou moci soupeřit se světovou dětskou literaturou, ale zároveň budou podporovat ideologické myšlenky. Po 1. sjezdu sovětských spisovatelů byl název opět změněn na «Детгиз».⁴⁶ Otázka, jaká literatura se bude publikovat a co přesně čtenáři od nového vydavatelství očekávají, zůstávala otevřená. To vyřešil Maxim Gorkij, který s touto otázkou oslovil přímo čtenáře prostřednictvím novin «Пионерская правда» a «Правда». Během krátké doby obdržel od čtenářů více než 2000 odpovědí a tyto dopisy sehrály významnou roli při rozvoji nakladatelství.

Tak jak to bývalo většinou zvykem, v počátcích se vydavatelství soustředilo na knížky ruských klasiků dětské literatury, například knížky Samuila Maršaka, Korenje Čukovského nebo Borise Žitkova. Nicméně postupem času se začalo vydavatelství soustředit také na nutnost vzdělávání a začaly se objevovat knižní série, jako byla například: «Школьная серия классиков» a «Школьная серия современных писателей», «Первая библиотечка школьника» i «Библиотека школьника».

Kromě vzdělávacích knížek se vydavatelství soustředilo na to, aby seznámilo čtenáře se současným světem. Děti se seznamovaly s různými pohledy na svět a s různými věcmi, které je obklopují prostřednictvím díla mnohých autorů, kteří vydávali své knížky v «Детгизу». A stejně tak se objevovaly knížky věnované přírodě, cestování, nebo moderní technice: «Дерсу Узала», «В морской глубине», «Судьба барабанщика», nebo «Телеграмма».

---

⁴⁴ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-, ^^^sv. ISBN 978-80-257-0921-4. Str.681 a násl.

⁴⁵Вчера и сегодня: ОБ ИЗДАТЕЛЬСТВЕ «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА». *ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА»* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://detlit.ru/all/>

⁴⁶ХЕЛЛІМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 285 anásl.

Pozadu však nezůstávaly knížky ideologické, které měly za úkol seznámit děti s tím, co se děje v Sovětském svazu, jak pokračuje budování nové společnosti a jak úspěšné jsou pětileté plány. Tady můžeme zmínit «Рассказ о великом плане», «Горы и люди», či «Октябрь в нашей судьбе».

Nejenom, že nakladatelství funguje již od roku svého vzniku, ale jeho význam se ani v dnešní době nikterak nezmenšil.⁴⁷

2.2 *Dětské časopisy*

Jak již bylo řečeno, v uvolněném porevolučním období vznikalo mnoho nakladatelství a časopisů. Díky uvolněnosti 20. let vznikalo velké množství časopisů, mezi nimiž byly časopisy, které fungovaly jen velmi krátce a dočkaly se například jen jednoho vydání, ale také časopisy, které se vydávají i v dnešní době.⁴⁸ Vzhledem k rozmanitosti 20. let by bylo obtížné vyjmenovat všechny časopisy, především díky tomu, že nejednou se vydalo jen jedno číslo. Nicméně zde uvádím alespoň některé, které ve své době ovlivnily dětskou kulturu.

2.2.1 «Северное сияние»

Úplně první časopis pro děti v Sovětském svazu vznikl v roce 1919 pod záštitou Národního komisariátu pro vzdělávání. Jeho redaktorem se stal Maxim Gorkij. Časopis vycházel jednou za měsíc a byl určen dětem od 9 do 12 let. A ačkoliv úmysly nebo cíle, se kterými časopis vznikal a které hlásaly: „ *V tomto časopisu se my všichni ze všech sil budeme snažit vychovávat děti k aktivitě, víře v rozum, touze po znalostech, k respektu ke kultuře – prostě tak, aby se staly silnými a krásnými.*“ zařadil se mezi ty, které neexistovaly příliš dlouho. «Северное сияние» fungovalo pouze v letech 1919 a 1920. A i tyto roky byly velmi nesnadné a časopis často vycházel ve zdvojeném čísle, neboť náklady na každoměsíční vydávání by byly neúnosné.⁴⁹ V časopise se kromě pohádek a básniček pro děti vyskytovala i stránka věnovaná matematice a logickému myšlení, nebo třeba rubrika «Венок книге», ve kterém se děti mohly seznámit s citáty slavných osobností o čtení a literatuře. Stejně tak se v časopise děti dočkaly rubriky věnované vynálezům a technice. A

---

⁴⁷Вчера и сегодня: ОБ ИЗДАТЕЛЬСТВЕ «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА». *ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА»* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://detlit.ru/all/>

⁴⁸ ХЕЛЛМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 276 a násl.

⁴⁹ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

ačkoliv se v číslech vyskytovaly obrázky, rozhodně se nedalo říci, že by časopis byl pestře ilustrován.⁵⁰

Nicméně, jak jsem již zmínila, časopis patřil mezi ty, které se vydávaly jen krátce, a jeho konec přišel v roce 1920, kdy v době všeobecného nedostatku, nebylo ani dost papíru, aby se mohlo cokoliv vydávat a časopis se přestal vydávat.⁵¹

2.2.2 «НОВЫЙ РОБИНЗОН»

«НОВЫЙ РОБИНЗОН» byl původně znám pod názvem «Воробей», ale svůj název změnil již po osmém čísle a právě s tímto jménem se proslavil. «НОВЫЙ РОБИНЗОН» byl odrazovým můstkem pro mnohé spisovatele, neboť Samuilu Maršakovi, který zastával místo hlavního redaktora, se podařilo v časopise shromáždit nejtalentovanější dětské spisovatele té doby. Časopis se věnoval nejružnějším tématům a na jeho stránkách se děti mohly dočkat vyprávění z přírody, z pionýrského tábora, z laboratoře, ale i z vesmíru.⁵² «НОВЫЙ РОБИНЗОН» byl určen dětem od 8 do 12 let a díky mnoha vzdělávacím rubrikám odpovídal požadavkům bolševické strany. Kromě dětských spisovatelů se v tomto časopise angažovali i mnozí spisovatelé, kteří se věnovali spíše literatuře pro dospělé. Mezi nimi byl například Boris Pasternak, Nikolaj Asejev, nebo kritik Viktor Šklovskij, který v roce 1925 publikoval svou povídku «Путешествие в страну кино».

V mnoha dětských časopisech, a «НОВЫЙ РОБИНЗОН» nebyl výjimkou, se setkáváme s dětskými korespondenty. Malými čtenáři, kteří chtějí vyjádřit názor na to, co si přečetli, nebo se pochlubit vlastními vynálezy.⁵³

Časopis se však naneštěstí stal trnem v oku skupiny RAPP (Ruská asociace proletářských spisovatelů). Skupina obvinila časopis, že nevěnuje dostatečnou pozornost výchově dětí v ideologickém duchu. Časopis sice měl velkou vzdělávací hodnotu, nicméně Maršak a jeho spolupracovníci byli toho názoru, že děti se potřebují vzdělávat formou hry. Proto se v časopisech stále méně objevovaly články, které podporovaly ideologii a

---

⁵⁰ *Северное сияние: ежемесячный журнал для детей (9-12 лет): Ежемесячный журнал для детей (9-12 лет)* [online]. 1919, (10-12) [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://arch.rgdb.ru/xmlui/handle/123456789/20018#page/3/mode/2up>

⁵¹ СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

⁵² ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

⁵³ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 282

nahrazovaly je nejrůznější povídky o přírodě a humoristické verše.⁵⁴ A právě to se stalo časopisu osudným, neboť po obvinění ze strany RAPP, musel časopis okamžitě ukončit svou činnost (1925). Na jeho místě vznikl nový časopis, «Красный галстук», ale ten se nemohl svému předchůdci rovnat oblíbeností, ani uměleckou hodnotou. Následnický časopis proto zanikl ani ne rok po svém předchůdci.⁵⁵

2.2.3 «Еж»

Dalším neoficiálním nástupcem se stal časopis «Еж» («ежемесячный журнал»). Jednalo se o další z mnoha projektů Samuila Maršaka. Velkou částí spisovatelů, kteří tvořili v tomto časopise, byli spisovatelé skupiny ОБЕРИУ, patřil mezi ně například Daniil Charms, nebo Nikolaj Olejnikov.

Čím se lišil časopis od svých předchůdců, bylo, že byl velmi bohatý na ilustrace. Jeho stránky byly plné kreseb, komiksů a dokonce i fotografií. Avšak stejně jako jeho předchůdce «Новый Робинзон», ani zde se spisovatelé příliš nezabývali ideologickou výchovou malého občana. Stránky časopisů, místo ideologických hesel a pouček, plnily nejrůznější povídky a básničky o putování k severnímu pólu, o kmenech žijících v Africe, o zvířátkách, nebo návody, jak si vyrobit letadélko nebo autíčko. V tomto duchu časopis fungoval od roku 1928 do roku 1935. Jak je možné, že se podařilo časopisu přežít tak dlouho, aniž by publikoval ideologické texty? Tvůrci časopisu k tomuto problému přistoupili velmi originálně a publikovali v něm dopisy od dětí-pionýrů. Nejen pionýrů z Ruska, ale i z dalších Sovětských republik, či ze zahraničí.⁵⁶

2.2.4 «Чиж»

Vedle časopisu «Еж», který byl určen dětem od 11 do 13 let, vznikl i další časopis s názvem «Чиж» («Чрезвычайно интересный журнал»). Tento časopis určený dětem od 5 do 7 let vycházel od roku 1930 až do začátku Velké vlastenecké války.⁵⁷

Vzhledem k tomu, že byl časopis určen pro předškolní děti, jeho stránky obsahovaly více ilustrací než textu. Ilustrace, často pocházející od významného ilustrátora Vladimíra Konaševiče, byly doprovázeny krátkými rytmickými verši. Původně byl «Чиж» vydáván

---

⁵⁴ СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

⁵⁵ ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

⁵⁶ СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

⁵⁷ Журнал «Чиж». In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/tag/137/page/1>

jako součást «Еже», a proto se v obou časopisech setkáváme se stejnými jmény. A právě díky tomu byly zpočátku velké snahy, aby se «Чиж» vyhnul ideologickým textům, stejně jako «Еж». Naneštěstí tlak ze strany vládního aparátu byl příliš silný a i v tomto dětském časopise se musela začít objevovat ideologická hesla a díla podporující výchovu správného proletáře. Velmi často se tak v časopise pro nejmenší objevovaly komiksy vyprávějící příběh Lenina, který se vrátil ze zahraničí, aby vedl revoluci, nebo jednotlivé kapitoly knížky «Рассказы о Володе Ульянове» spisovatelky Lidye Kon. Kromě ní a spisovatelů skupiny ОБЕРИУ, v tomto časopise publikovali například Tamara Gabbe, Michail Zoščenko, nebo Jurij German.⁵⁸

2.2.5 «Пионер»

«Пионер» se objevil v roce 1924 a fungoval až do 90. let. Jak již je z názvu patrné, časopis byl určen pionýrským dětem. Nehledě na silné ideologické tendence, které se v časopise projevovaly, měl časopis vysokou vzdělávací a uměleckou hodnotu. I s tímto časopisem byla spojována jména jako Samuil Maršak, Korněj Čukovskij, či Agnija Barto. A byl to právě «Пионер», ve kterém se poprvé objevila povídka Arkadie Gajdara «Судьба барабанщика» nebo «Стихи о дяде Степе» Sergeje Michalkova.⁵⁹

Kromě pohádek, povídek a básniček pro děti, se v časopise specializovali na to, jak by měl žít správný pionýr. Kromě klasických rubrik, jako byly například «Впионерских странах СССР», «Среди пионеров», «Переписка пионеров», se děti mohly v tomto časopise dozvědět také něco o zemědělství, nebo také o tom, jaké knížky by měl správný pionýr číst.⁶⁰

2.2.6 «Мурзилка»

Ve stejném duchu, jenom pro menší děti vznikl časopis «Мурзилка». Byl založen ve stejném roce, jako «Пионер» ale na rozdíl od něj «Мурзилка» vychází ještě v dnešní době. A stejně jako v «Пионере» ani tady nechyběla ideologická propaganda.⁶¹ Nicméně na rozdíl od svého staršího kolegy byl časopis bohatý na ilustrace. Ty byly doprovázeny krátkými verši, pohádkami, hrami, nebo jednoduchými pokyny k výrobě vlastních

---

⁵⁸ СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

⁶¹ ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 285 a násl.

hraček.⁶² Kromě toho se však ve velké hojnosti v časopise objevovaly dopisy od samotných čtenářů a to v takové míře, že časopis byl nucen vytvořit speciální přílohu «Мурзилкина газета». Samozřejmě se v časopise vyskytovala i odborná literatura, která měla za úkol seznámit malé čtenáře s tím, jak se buduje nová a lepší společnost, jak žijí lidé na vesnici, nebo o tom, jak žijí děti v dalších sovětských republikách. Ačkoliv ne vždy se to dařilo, neboť psát politické texty tak, aby byly snadno pochopitelné pro tak malé čtenáře, se ukázalo jako velmi obtížné. Z toho důvodu se v časopise «Мурзилка» častěji setkáváme s pohádkami o zvířátkách a hračkách spíše než s povídkami a pohádkami o pionýrech.⁶³

---

⁶² СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

⁶³ ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

3 Samuil Jakovlevič Maršak

Ruský spisovatel, který se věnoval především poezii pro děti, se narodil 4. listopadu 1887 a jeho nezměrný talent se začal projevovat již v dětském věku. Krátké básničky začal podle svých slov skládat již ve čtyřech letech. Kromě spisovatelství se v dětském věku rozvinul i další talent, který Maršak později velmi využíval, a tím bylo jeho umění překladu. Do svých jedenácti let se mu podařilo sepsat několik delších básní a stal se také jedním z překladatelů římského básníka Horatia.

Když bylo Maršakovi třináct let, jeho rodina se přestěhovala do Petrohradu, kde se mladík seznamuje s významným kritikem Vladimírem Vasiljevičem Stasovem. Díky němu se Samuil dostává doprostřed kulturního dění v Rusku. Stasov převzal odpovědnost za kulturní vzdělání mladého Maršaka a bere ho s sebou do divadel, na koncerty nebo do knihovny, kde se Maršak stává svědkem mnohých literárních a kulturních debat, které ho nakonec ovlivňují. Bezsporně velkým okamžikem v jeho životě bylo také setkání se spisovatelem Maximem Gorkým. Ten nabídl Maršakovi, aby strávil nějaký čas s jeho rodinou na Jaltě, kde Maršak dokončuje studium na gymnáziu.⁶⁴ V tuto dobu Maršak dále tvoří, překládá a publikuje, ačkoliv zatím pouze v časopisech. Po ukončení gymnázia odchází studovat do Londýna, kde na něj má vliv anglický folklor a klasická poezie. V době První světové války se Maršak věnuje dětem utečenců. Jeho pozornost se začíná stáčet k tvorbě pro děti.⁶⁵

Samuil Maršak vstupuje do literatury pro děti oficiálně právě po válce, v době, kdy se formuje nová socialistická literatura pro děti. Vzhledem k tomu, že do té doby žádný oficiální proud dětské literatury nebyl, byla potřeba silné vůdčí osobnosti, která by sdružila dětské spisovatele. Logickou volbou by byl Maxim Gorkij, naneštěstí byl v tu dobu v emigraci, a tudíž o tuto pozici přišel. Maršak byl naopak na tuto pozici velmi vhodný.⁶⁶ Autor byl všestranným člověkem. Nejlépe jeho všestrannost vystihl jeho přítel Korněj Čukovskij, když řekl, že „Maršak není jeden, ale je jich pět – dětskýbásník, kritik,

---

⁶⁴ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2

⁶⁵VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámkyo životetvorbe: k 80. výročíu narodenín.* Martin: Matica slovenská, 1967, s. 5 nasl. Pokusné metodické materiály pre masovú prácu s knihou

⁶⁶ Tamtéž s. 3 a násl.

dramaturg, lyrik a překladatel. A k tomu všemu ještě nutno dodat Maršak-redaktor, Maršak-organizátor dětské literatury.“⁶⁷

Spisovatel se vrací do Leningradu, kde pracuje v Divadle mladého diváka a stává se šéfredaktorem dětské redakce státního nakladatelství. Zde se kolem Maršaka vytváří okruh nových dětských spisovatelů, mezi které patří Vitalij Bianki – autor přírodovědných knih pro děti, Jevgenij Čarušin – dětský spisovatel a ilustrátor, Boris Žitkov, Nikolaj Asejev, a mnoho dalších.⁶⁸

V první polovině 20. let vydává Maršak překlady anglických písniček pro děti, a také své vlastní básně «Детки в клетке», «Сказка о глупом мышонке», nebo «Вчера и сегодня». Věnoval se různým tématům, když psal pro děti. Jedním z nich bylo téma práce a pracovní povinnosti, což se odráží například v díle «Пожар», ke kterému Lebeděv přidal obrázkynebo «Почта». Stejně tak každý věk měl u Maršaka jiné knížky a jiné téma. Těm nejmenším věnoval «Как печатали вашу книгу», «Откуда стол пришел». Knížka «Война с Днепром» je určena starším dětem, kterým vypráví o tom, jak se na Dněpru stavěla přehrada. Při své tvorbě využíval Maršak nejen svou fantazii a schopnosti, ale našel unikátní způsob, jak využívat i děti. Předčítal dětem příběh, který psal a nechal je, aby vymýšlely jména hrdinů, názvy měst a ulic, kde se příběh odehrává apod. Dokazoval tím tak svou teorii, že „kniha pro děti je vlastně hra.“⁶⁹ Maršak se totiž kromě tvorby pro děti zabýval také teorií literatury a výchovy dětí. Pro něj bylo dětství nejdůležitější částí lidského života a výchova a výuka dětí formou hry se pro něj stala stejně důležitou. Proto se ve všech jeho dílech setkáváme s tím, co se děti učí. V knížce «Детки в клетке» se děti seznamují se zvířaty, která mohou potkat v zoo, a knížka «Цирк» naopak o zvířatech, která mohou potkat v cirkuse. «Сказка о глупом мышонке» je rytmická báseň s výchovným, poučným pozadím. V krátké básničce «Гдеобедал воробей» se opět dětiseznámí se zvířaty v zoo. Ve stejném pedagogickém duchu jako ostatní je psána také pohádka-hra «Кто колечко найдет». Velký prostor věnoval autor také azbuce. Verše k azbuce se objevují v několika cyklech «Круглый год», «Про все на свете», «Разноцветная книга» a vrcholí v roce 1952 vydáním knihy «Веселое путешествие от А до Я». Ve verších

---

⁶⁷ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2.

⁶⁸Tamtéž

⁶⁹VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámkyo životetvorbe :k 80. výročíu narození.* Martin: Matica slovenská, 1967, 24 s. Pokusné metodické materiály pre masovú prácu s knihou.

«Школьнику на память» připomínádětem, co si nesmí zapomenout vzít s sebou do školy, « Знаки препинания» je rytmická báseň, ve které děti seznamuje s interpunkcí. «Ежели вы вежливы» připomíná dětem, jak se správně chovat.⁷⁰

Ve třicátých letech se Maršak aktivně podílel na plánování vzniku prvního dětského nakladatelství, které mělo nést název «Детгиз». Plány se staly skutečností a v září roku 1933 vzniklo v Leningradě nakladatelství pro děti. Během té doby se Samuil Maršak stýkal a aktivně spolupracoval se spisovatelem Maximem Gorkým a vystoupil na I. sjezdu sovětských spisovatelů v roce 1934. Zde se snaží vyzdvihnout úlohu, kterou má dětská literatura a apelovat na dětské spisovatele, aby psali tzv. „dětským jazykem“. Dokonalá knížka pro malého čtenáře má tedy mít tyto znaky:⁷¹

„V povídce musí být hrdina, s kterým se čtenář spřátelí na dlouhá léta, chtěl by se ztotožnit s jeho životem, prožívat s ním zármutek i radost. Vyprávění musí jít plynule a jednotlivé epizody na sebe musí navazovat. Dětské knihy musí obsahovat humor a žerty. Každé slovo musí být uvážené – děti se podle knih učí myslet, mluvit, cítit.“⁷²

A ačkoliv se Maršak snažil po celý svůj život vybudovat novou literaturu pro děti, která nebude pod přímým vedením strany a ve které se nebudou objevovat příliš silné ideologické názory, ve 2. polovině 30. let se u Maršaka setkáváme s básničkou «Наш отряд», která silně podporovala pionýrskou organizaci. Bylo to poprvé, kdy do Maršakovy tvorby vstoupil politický duch.⁷³

V době Druhé světové války píše Maršak nejen dětskou prózu, ale i satiru pro dospělé. Jedním z děl napsaných v této době je povídka «Почта военная». V tomto období také překládá českou lidovou pohádku „O dvanácti měsíčkách“ a vytváří z ní jednu ze svých nejúspěšnějších her.

Z poválečné tvorby pro děti jsou známá díla jako třeba: «Быль-небылица», «Урок родного языка», «Что такое год», «Терем-Теремок» a mnoho dalších. Jak autor sám přiznal, v 50. letech tvoří ještě více než předtím a důkazem může být i cyklus lyrických básní «Круглый год», «Лесная книга», «Разноцветная книга».

---

⁷⁰ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2

⁷¹VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámkyoživoteatvorbe:k 80. výročíu narození.* Martin: Matica slovenská, 1967, 24 s. Pokusné metodické materiálypremasovú prácusknihou.

⁷²Samuil Jakovlevič *Maršak Dětskaja literatura.* Moskva, Gospedizdat 1960. S. 219

⁷³ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы.* Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3. str. 349

Kromě literatury pro děti psal Maršak, především v padesátých a počátku šedesátých let, studie o dalších osobnostech ruské literatury, například «Заметки о сказках Пушкина», «Памяти Гайдара», «Ради жизни на земле», nebo vzpomínkovou knihu «Воспитание словом».

Nakonec je nutné se vrátit k jeho překladatelské kariéře. Autor překládal již od svých studií a překládal mnoho právě z anglické literatury. Mezi spisovatele, které překládal, patřil Milton, Shakespeare, Byron, Shelley, Kipling, Stevenson nebo Robert Burns.⁷⁴ A právě překlad Burnse je podle Korněje Čukovského nejpovedenější překlad, kterého se kdy Maršak zhostil.⁷⁵

Kromě překladatelské činnosti musíme ještě připomenout některé divadelní hry, které Maršak napsal ještě před svým příchodem do Leningradu a mezi které patří jeho první hra «Кошкин дом» a «Сказка про козла». Dalšími hrami jsou pak «Теремок», «Горя бояться – счастья не видать» nebo již zmíněná hra «Двенадцать месяцев».⁷⁶

Samuil Maršak patří beze sporu mezi nejdůležitější ikony ruské dětské literatury, jeho knížky byly a jsou hojně překládány do desítek jazyků, včetně českého. Do českého jazyka se překladu Maršaka zhostil básník Jiří Václav Svoboda. Za svoji celoživotní práci obdržel Samuil Maršak mnoho ocenění včetně Leninovy ceny.⁷⁷

Korněj Čukovskij vzpomíná, že Maršak byl velmi talentovaným v improvizaci. Kamkoliv přišel, dokázal s naprostou lehkostí vytvářet verše, epigramy, vymýšlet parodie a bavit všechny svým jedinečným humorem.⁷⁸

Ale jaký byl největší talent tohoto výjimečného spisovatele? Po celý svůj život se stýkal s dětmi, pracoval s nimi, trávil s nimi čas. Maršak rozlišoval, jak je člověk skutečně starý a jak starý je uvnitř. A vnitřní věk Maršaka byl, podle jeho přátel i spisovatele samotného, čtyři roky. Není proto divu, že autor byl tak úspěšný u malých čtenářů a to ne

---

⁷⁴ VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámky o životě a tvorbě: k 80. výročí narození*. Martin: Matica slovenská, 1967, s. 8-11. Pokusné metodické materiály pre masovú prácu s knihou.

⁷⁵ GALANOV, Boris Jefimovič. *Vospominanija o S.Ja. Maršake*. Moskva: Sovetskij pisatel', 1971, s. 108

⁷⁶ ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник*. Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2

⁷⁷ VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámky o životě a tvorbě: k 80. Výročíu narození*. Martin: Maticaslovenská, 1967, s.13. Pokusné metodické materiály pre masovú prácu s knihou.

⁷⁸ GALANOV, Boris Jefimovič. *Vospominanija o S.Ja. Maršake*. Moskva: Sovetskij pisatel', 1971, s. 112

jedné ale několika generací. Neboť největším darem Samuila Maršaka bylo, že dokázal hledět na svět očima malého dítěte.⁷⁹

---

⁷⁹ ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н.Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2

4 Korněj Ivanovič Čukovskij

Korněj Ivanovič Čukovskij, vlastním jménem Nikolaj Vasiljevič Kornějčukov, se narodil 31. března 1882 v Petrohradě. Byl to nadaný spisovatel, známý především svou prózou a verši pro děti. Mimo dětské literatury se věnoval také literární teorii, kritice, překladatelství především z anglického a francouzského jazyka.⁸⁰ Napsal také mnoho studií a zvláště velkou pozornost věnoval Někrasovovi.

Po smrti otce, kterého si spisovatel nepamatoval, se matka s Kornějem i jeho sestrou přestěhovali do Oděsy, kde žili jejich příbuzní. Zde navštěvuje gymnázium až do doby, kdy je z něj vyloučen stejně jako jeho sestra. Poté se mladý spisovatel živí různými profesemi, jednou z nich bylo také malířství, a sám se také učil anglicky. Díky své práci v novinách «Одесские новости» se poprvé dostává do kontaktu s publicistikou, literaturou a díky své znalosti anglického jazyka je vyslán do Anglie. Zde ho okouznil anglický folklor a získal věhlas jako literární kritik. Po jeho návratu do Ruska kolem roku 1905 se stal redaktorem jednoho satirického časopisu «Сигнала».⁸¹

Kromě práce pro satirický časopis se Čukovskij aktivně věnuje překladatelství z angličtiny a studiu ruského a ukrajinského folkloru. Kromě překladatelství a práce pro časopis se Čukovskij velmi aktivně věnuje psaní literárních studií. A právě v tuto dobu začíná pracovat na dílech Nikolaje Alexejeviče Někrasova. Vyvrcholení se tato práce dočká až za několik let, kdy «Мастерство Некрасова», dokončené v roce 1952, získá o deset let později Leninovu cenu.⁸²

Jeho kariéra jako spisovatele pro děti se začíná rodit už v roce 1900, kdy vydává několik studií, které věnoval dětskému čtenáři, dětské psychologii. Byl první, kdo kritizoval přístup, jaký měla soudobá generace spisovatelů k dětské literatuře. Díla Korněje Čukovského, které dnes chápeme jako vtipné vyprávění pro děti občas s lehkou nadsázkou, se však v počátcích spisovatelovy tvorby neshledávala s pochopením. Jeho první knížka pro děti, kterou napsal pro svého nemocného syna, byla nakladatelem odmítnuta. Tato

---

⁸⁰ AMINOVA, Daria. Korney Chukovsky: The children's author who wrote against all odds. In: *CHUKFAMILY* [online]. 2017 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z:

<http://www.chukfamily.ru/kornei/bibliografiya/stati-na-inostrannyx-yazykax/daria-aminova-korney-chukovsky-the-childrens-author-who-wrote-against-all-odds>

⁸¹ СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник*. Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2.

⁸² ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. *Já jsem hodný lev: (Čukokkala, eseje avzpomínky současníkům)*. Praha: Odeon, 1989. Paměti, korespondence, dokumenty (Odeon). ISBN 80-207-0107-9. s. 23 anasl.

pohádka známá pod názvem «Крокодил», byla ve velkém vydávána státním nakladatelstvím až po říjnové revoluci.⁸³ K vlastní tvorbě pro děti vyzývá Čukovského Gorkij už v roce 1916. Gorkij stál také v čele Nakladatelství světové literatury, kde Čukovskij editoval anglickou a americkou literaturu.⁸⁴

Po vydání «Крокодил» vyšlo ještě mnoho dalších výtvorů pro děti. Patří mezi ně například: «Мойдодыр», «Тараканище», «Муха-цокотуха», «Бармалей», «Телефон», «Федорино горе». Autor přistupuje k pohádkám pro děti s jedinečností, která se nesetkává vždy s pochopením. Čukovskij ve svých pohádkách pro děti staví proti sobě dobro a zlo. V jeho pohádkách se děti setkávají s malým hrdinou, který má velkou odvahu. Nejlépe je to možné spatřit v pohádce «Тараканище», zde autor nechává malého švába, aby řídil celé okolí a všechna zvířátka, ačkoliv jsou mnohem větší než malý šváb. Zvířátka se bojí a dlouho žijí v teroru malého brouka. To se změní, když přiletí vrabec a malého švába sezobne.⁸⁵ Tato knížka je podle mého názoru nejlepší ukázkou toho, co se snažil autor dětem vštípit. Podle jeho vlastních slov je „pro dítě důležité mít iluzi, že je chytřejší, šikovnější, silnější a odvážnější než ostatní“.⁸⁶ Výchovný charakter mají i jeho další knížky, například «Мойдодыр», ve které se malý chlapec nechce koupat a je tak špinavý, že od něho utíkají hračky i oblečení. Poté, co se ve městě potká s krokodýlem, který ho vyleká, utíká chlapec domů, aby se pořádně vykoupal.⁸⁷

Způsob jakým píše Čukovskij své pohádky pro děti, je kombinace skutečného světa (město, vesnice, prales,...) a bizarního, fantastického světa, kde vedle lidí, žijí i zvířata, jež se chovají stejně, nebo lépe než lidé. Stejně tak se v pohádkách dočkají personifikace i obyčejné věci jako umyvadlo, deka apod. Pohádka je tvořena rytmickými verši, rychlým dějovým spádem, a vytvořením poutavé zápletky o věcech, které by jinak dětem mohly připadat nudné. Nejdůležitější roli však v tvorbě Čukovského hrají obrázky. Obrázky, které

---

⁸³ СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2

⁸⁴ ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. *Já jsem hodný lev: (Čukokkala, eseje avzpomínky současníkú).* Praha: Odeon, 1989. Paměti, korespondence, dokumenty (Odeon). ISBN 80-207-0107-9.

⁸⁵ ЧУКОВСКИЙ, Корней И. Тараканище. In: *Сказки* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://narodstory.net/chukovsky-stichi.php?id=9>

⁸⁶ PECHERSKA, Maryna. Korney Chukovsky's Writing for Children in Soviet Russia. *The UC Undergraduate Journal of Slavic and East* [online]. 2008 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/kornei/bibliografiya/stati-na-inostrannyx-yazykax/korney-chukovskys-writing-for-children-in-soviet-russia>

⁸⁷ ЧУКОВСКИЙ, Корней И. Мойдодыр. In: *Сказки* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://narodstory.net/chukovsky-stichi.php?id=6>

jsou v knížkách, hrají mnohem větší roli, než jen doplnění.⁸⁸ Například knížka «Цыпленок» neobsahuje žádný popis zvířátek, která se tam objevují. Jakýkoliv popis je nahrazen obrázkem, ke kterému autor odkazuje obvykle větou „...byl takový:“⁸⁹ Spisovatel se totiž domníval, že jakýkoliv epiteton (ornans nebo konstans) do dětské literatury nepatří. A právě díky obrázkovému provedení, se mnoho z jeho pohádek snadno zfilmovalo už za spisovatelova života. Pohádka «Мойдодыр» dokonce nese podtitul «Кинематограф для детей».⁹⁰

Kromě knížek pro děti vydal Korněj Čukovskij také několik teoretických knih, studií o literatuře pro děti a o dětech. Jednou z nich je například také jeho první kniha «Матерям о детских журналах» nebo «От двух до пяти», která se rozvinula z původní studie napsané v roce 1907 «Детский язык». Zajímavé je, že když kniha «От двух до пяти» vyšla v roce 1956, byl sám autor jejím vydáním zklamán, ba přímo rozhořčen, a to především kvůli dětské kresbě, která ji doprovázela. Až po smrti spisovatele vyšlo jeho dílo, na kterém pracoval v posledních měsících svého života, «Признания старого сказочника».⁹¹

K dalším autorovým specializacím, jak už jsem zmínila, patřil také překlad. Z dětských knih zahraničních autorů přeložil například: «Песенка про обжору Робина Бобина», «Джек покоритель великанов», «Краснозубый Аин», «Доктор Айболит» a mnoho dalších. Některé knihy překládal spolu se svým synem Nikolajem, mezi přeložené patří Mark Twain, Daniel Defoe či pohádky Rudolfa Raspeho. Tím, koho ale Korněj Čukovskij překládal nejvíce a od úplného začátku, byl básník Walt Whitman, pak samozřejmě další zahraniční autory, Rudyarda Kiplinga, O. Henryho, Henryho Fieldinga, Gilberta Chestertona ....⁹²

Čukovský se ve svých teoretických studiích a kritikách vyjadřuje k tomu, jak pracují v zahraničí s ruskými autory, i ke svým ruským kolegům, kteří se věnovali překladům.

---

⁸⁸ СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2

⁸⁹ ČUKOVSKIJ, Korněj. *Bolorazkuriatko.* 3. vydání. Bratislava: Mladé léta, slovenské vydavateľství knihpromládež, 1988. ISBN 66-125-82.

⁹⁰ СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2.

⁹¹ ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. *Já jsem hodný lev: (Čukokkala, eseje avzpomínkysoučasníkū).* Praha: Odeon, 1989. Paměti, korespondence, dokumenty (Odeon). ISBN 80-207-0107-9. s.24anasl.

⁹² СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: СОБОЛЕВСКАЯ, Ю.Я а Г.Н ТУБЕЛЬСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник.* Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2

Někdy se k nim obrací s pochvalou, jindy s rozhořčením a výtkou. Někdy obojí spojí dohromady, jak udělal, když komentoval ruský překlad Dickense: „Není tam jediná stránka, kterou by ten člověk nepokazil. A přece jsou jeho překlady krásné. Je to sice ignorant a podvodník... Nechápal jeho slova, pochopil však jeho samotného...“⁹³ Jak je vidět Čukovskij byl člověk, který dokázal v jedné větě člověka pochválit a zároveň rozdrtit.

V neposlední řadě bych chtěla upozornit na dílo-almanach, který vznikl pod dohledem Čukovského. Almanach, jehož název, „Čukokkala“, se skládá z prvních tří písmen příjmení spisovatele, které nahradily první tři písmena názvu vesnice, ve které spisovatel bydlel, když almanach zakládal (název vesnice byl Kuokkala, slovo finského původu). Čukokkala vznikala postupně od 20. července 1914, kdy do ní Ilja Repin namaloval první kresbu, a postupem času se rozrůstala až na téměř 800 stránkový dokument. V almanachu najdeme básně velkých i menších spisovatelů tehdejší doby, patří mezi ně Anna Achmatovová, Ivan Bunin, Alexej Tolstoj, Fjodor Sologub, Vladimir Majakovskij, Maxim Gorkij a mnozí další. V Čukokkale však nenajdeme jen básně, či prozaická díla. Celý almanach je protkán obrazy, které kreslili i malíři i spisovatelé, najdeme v nich korespondenci, kterou Čukovskij udržoval s jednotlivými spisovateli.⁹⁴

Osobní život pracovitého spisovatele se odehrával v radostném i nešťastném duchu. S manželkou Marii měl čtyři děti, ale, hohužel, dospělosti se dožili jen dva z nich – malá Maria Čukovská zemřela ve věku deseti let na tuberkulózu a Boris Čukovskij odešel do války a v roce 1941 padl při obléhání Moskvy⁹⁵. Nehledě na ztrátu vlastních dětí, Korněj Čukovskij dál pracoval s dětmi i pro děti. V Petrohradě otevřel na své náklady knihovnu pro děti, která funguje dodnes. A stejně tak i jeho pohádky, básničky, říkanky a hádanky se stále těší u dětských čtenářů velké oblibě.⁹⁶

---

⁹³ŽÁK, Jaroslav. Korněj Čukovskij si rádhrál . . . ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. *Já jsemhodný lev: (Čukokkala, eseje a vzpomínky současníků)*. Praha: Odeon, 1989, s. 271-275. ISBN 80-207-0107-9.

⁹⁴ČUKOVSKIJ, Korněj. *Bolo raz kuriatko*. 3. vydání. Bratislava: Mladé léta, slovenské vydavateľství knih pro mládež, 1988. ISBN 66-125-82 s.86 a nasl.

⁹⁵ Tamtéž. s. 10- 21

⁹⁶ AMINOVA, Daria. Korney Chukovsky: The children's author who wrote against all odds. In: *CHUKFAMILY* [online]. 2017 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z:

<http://www.chukfamily.ru/kornei/bibliografiya/stati-na-inostrannyx-yazykax/daria-aminova-korney-chukovsky-the-childrens-author-who-wrote-against-all-odds>

5 Tamara Grigorevna Gabbe

Tamara Grigorevna Gabbe (1903 Petrohrad – 1960 Moskva) byla spisovatelka, překladatelka, redaktorka, dramaturgyně, literární kritička a folkloristka, známá především svojí tvorbou pro děti a podporou svých kolegů, spisovatelů. Nejvíce informací o Tamaře Gabbe se dozvídáme z díla další významné spisovatelky té doby – Lidie Čukovské.⁹⁷

Tamara Gabbe se narodila do rodiny vojenského lékaře – Grigorije Michajloviče Gabbe. Právě díky jeho přeložení se krátce po jejím narození musela rodina přestěhovat do severního Finska. Tam se Tamara, která neznala tamní jazyk, začala věnovat knihám ve svém rodném jazyce. Ještě v době, kdy navštěvovala základní školu, její otec zemřel a matka se znovu provdala. Spisovatelce se dostalo velmi dobrého vzdělání v ženském gymnaziu ve Vyborgu a po revoluci v Leningradském institutu historie umění.⁹⁸ Její talent pro literární tvorbu se však projevil již na gymnaziu, kdy dostali zadání psát na libovolné téma a její práci učitelka ocenila před celou třídou jako práci, kterou nelze ohodnotit, neboť neexistuje tak vysoká známka.⁹⁹ Při svém vzdělání se Tamara naučila další cizí jazyky, které potom uplatnila, když překládala a převyprávěla zahraniční knihy. Po dobu svého studia se seznámila s Lidií Čukovskou a Alexandrou Ljubarskou. S nimi poté začala také pracovat ve vydavatelství dětského oddělení Gosizdatu pod vedením Samuila Maršaka. Po roce 1936 pracovala jako zástupkyně odpovědného redaktora pro dětský časopis «Костер».

O rok později v době velkých represí 30. let byla Tamara spolu s několika dalšími spolupracovníky zatčena. Avšak na naléhání právě Maršaka a Korněje Čukovského byla o rok později propuštěna.¹⁰⁰ Stejně štěstí jako ona však neměl básník Nikolaj Olejnikov, kterého v roce 1937 zastřelili, nebo Grigorij Belych, který zemřel ve vězení.¹⁰¹ A ve vězení

---

⁹⁷ЧУКОВСКАЯ, Лидия. Памяти Тамары Григорьевны Габбе. *Знамя* [online]. 1961, 2001 г.(№ 5) [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/lidia/prosa-lidia/dnevnik-i-pisma/pamyati-tamary-grigorevny-gabbe>

⁹⁸МОРОЗОВА, Мария. Тамара Габбе. Несказочная жизнь. In: *Кроссворд-кафе* [online]. 2002, 18.2.2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/65/gabbe.php>

⁹⁹ Волшебница из Города Мастеров : Тамара Габбе. In: *Писатели нашего детства* [televizní dokument]. Россия 24, 3.4.2014, Dostupné též z: <https://yandex.com/video/search?text=%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%B3%D0%B0%D0%B1%D0%B1%D0%B5&reqid=1520078493958442-368490948505766010030396-sas1-8830-V>

¹⁰⁰ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Габбе Тамара Григорьевна. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. *Детские писатели России. Сто тридцать имен. Биобиблиографический справочник*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, 67 - 70.

¹⁰¹ Волшебница из Города Мастеров : Тамара Габбе. In: *Писатели нашего детства* [televizní dokument]. Россия 24, 3.4.2014, Dostupné též z:

zemřel také manžel spisovatelky Josef Izrailevič Ginzburg, který byl zatčen v roce 1941 a zemřel o čtyři roky později.

Tamara Gabbe žila v obleženém Leningradu až do jara 1941, kdy se jí podařilo město opustit a přesídlit i s rodinou (pouze s rodiči, vlastní děti neměla) do Moskvy. Během náletů se spisovatelka obklopovala dětmi, kterým vyprávěla pohádky, povídky a cokoliv, co jí během vyprávění napadlo, jen aby rozptýlila dětskou mysl od hrůz, které se děly kolem. Díky jejím výjimečným schopnostem vypravěčky se však kolem ní shlukovaly nejen děti, ale i dospělí. Své vyprávění Tamara doprovázela výraznou gestikulací a pohyby rukou. Zmínku o její gestikulaci je možné najít také ve verších Maršaka:¹⁰²

«А была ты и звонкой, и быстрой.
Как шаги твои были легки!
И казалось, что сыплются искры
Из твоей говорящей руки.»¹⁰³

Po přesídlení do Moskvy žila Tamara s rodiči ve strašných podmínkách v komunálním bytě, kde pečovala o svou nemocnou matku a otčíma. Oba dva zemřeli krátce po sobě. Spisovatelka poté dostala možnost přestěhovat se z komunálního bytu, avšak v roce 1959 těžce onemocněla a v březnu 1960 zemřela.¹⁰⁴

Tamara Grigorevna Gabbe byla považována za jednoho z nejlepších redaktorů v Petrohradě i v Moskvě. V obou městech dokázala podporovat mladé autory, kdy v jejich dílech dokázala najít vždy to lepší a motivovat pak autora k další tvorbě. V Moskvě se poté na prosbu Alexandra Tvardovského stala redaktorkou časopisu «Новый мир» a byla to právě Tamara Gabbe, které připadl úkol upravit novelu «Студенты» spisovatele Jurie Trifonova. Tento spisovatel, který za ni poté obdržel Stalinskou cenu, později uvedl, že díky práci na této novele spolu s Tamarou Gabbe se naučil, jak dobře psát. Redaktorka ho totiž navzdory nátlaku redakce nenutila zkrátit text a právě naopak přemlouvala Trofonova,

---

<https://yandex.com/video/search?text=%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%B3%D0%B0%D0%B1%D0%B1%D0%B5&reqid=1520078493958442-368490948505766010030396-sas1-8830-V>

¹⁰² МОРОЗОВА, Мария. Тамара Габбе. Несказочная жизнь. In: *Кроссворд-кафе* [online]. 2002, 18.2.2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/65/gabbe.php>

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Волшебница из Города Мастеров : Тамара Габбе. In: *Писатели нашего детства* [televizní dokument]. Россия 24, 3.4.2014, Dostupné též z: <https://yandex.com/video/search?text=%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%B3%D0%B0%D0%B1%D0%B1%D0%B5&reqid=1520078493958442-368490948505766010030396-sas1-8830-V>

aby svoje dílo rozpracoval, rozšířil jednotlivá témata a prohloubil charakteristiku postav a jejich jednání. Jako redaktorka pracovala i na dalších známých knihách, jako například «Подводные мастера» Konstantina Zolotovského, «Обновитель садов» Lebedeva, «Жизнь Имтеургина Старшего» Teki Oduloka, nebo Sborník pohádek pro děti «Мы из Игарки».¹⁰⁵

Tamara Gabbe se také ve velké míře zabývala výchovou, vzděláním a literaturou pro děti z pohledu vědce, nejen spisovatele. Ve 30. letech jí tak vyšly články s názvem: «О школьной повести и о ее читателе», «Повесть о детстве и повесть для детей», «Книги Л. Пантелеева», «Евгений Чарушин». Ve stejnou dobu začíná spolu se svojí spolupracovnicí a kamarádkou Zoe Zadunajskou překládat a přepracovávat dílo amerického spisovatele Thomase Aldricha «Воспоминания американского школьника Олдрича» a dál pokračuje v přepracování a překladu děl pro děti. Převyprávěla pohádky «Золотушка», «Кот в Сапогах», «Как петушок напал на крышу» a další. Ve spolupráci s Alexandrou Ljubarksovou přepracovávala a překládala díla zahraničních autorů, mezi které patřil Charles Perrault, bratři Grimmové, Hans Christian Andersen, Daniel Defoe, Jonathan Swift a další. Andersenovy pohádky musela poupravit, aby z nich vymizely pasáže, které se příliš obrací k víře a román Jonathana Swifta „Gulliverovy cesty“ převyprávěla místo v ich-formě v er-formě. Přepracování Gabbe je v současnosti nejoblíbenějším a nejčtenějším přepracováním tohoto díla. Do ruského jazyka také přeložila dílo českého autora Josefa Kajetána Tyla „Strakonický dudák“, a to pod názvem «Волынщик из Стракониц».¹⁰⁶

Významná je však také její vlastní tvorba, jejíž rozkvět byl převážně v době Velké vlastenecké války, v době blokády Leningradu. V té době se u ní změnilo chápání nejen dítěte jako takového, ale i jeho života a toho, co je v něm skutečně cenné v podmínkách, kdy smrt doslova chodí okolo nebo padá z nebe. Tyto těžké časy daly vzniknout dvěma velmi důležitým pohádkám té doby. Jednou z nich byl «Город мастеров, или Сказка о двух горбунах» a druhou «Авдотья Рязаночка». Těmito pohádkami chtěla Tamara podpořit ducha lidí tím, že v nich připomínala sílu člověka v různých historických

---

¹⁰⁵ МОРОЗОВА, Мария. Тамара Габбе. Несказочная жизнь. In: *Кроссворд-кафе* [online]. 2002, 18.2.2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/65/gabbe.php>

¹⁰⁶ ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Габбе Тамара Григорьевна. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. *Детские писатели России. Сто тридцать имен. Биобиблиографический справочник*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, 67 - 70.

událostech, vlastenectví, umění bít se se vším zlým, co člověka potká a za žádných okolností se nevzdat.¹⁰⁷

Mezi její další díla patří například «Оловянные кольца», které se dočkalo zfilmování v roce 1977 pod názvem «Кольца Альяманзора», «Хрустальный башмачок», «Сказки про солдата и змею». V roce 1965 byl filmován i «Город мастеров, или Сказка о двух горбунах» pod názvem «Город мастеров». A je také autorem scénáře k filmu «Исполнение желания» z roku 1957.¹⁰⁸

Tamara Gabbe znala nejen ruskou, ale i světovou literaturu ať už novou nebo klasickou. Dlouhá léta se také zajímala o folklor a sbírání lidových pohádek. Celý život se snažila sbírat ruské národní pohádky spolu s Ivanem Chalturinem. Tato spolupráce vyvrcholila ve společném díle - sborník «Лукоморье. Сказки русских писателей» a ve spolupráci s Alexandrou Ljubarskou vznikla další díla, například sborník «По дорогам сказки» nebo «Быль и небыль. Русские народные сказки, легенды, притчи».¹⁰⁹

Podle Samuila Maršaka však nebyla největším úspěchem Tamary Gabbe její díla, ale její život. Její láska k ostatním lidem, soucit s jejich těžkými životními osudy. Gabbe byla ušlechtilá, pokorná a nezištná osoba. O tom, jak byla vnímána svými přáteli, se můžeme dozvědět z dopisů Krněje Čukovského, který po její smrti psal Samuilu Maršakovi: „... Jsem nadšený půvabem její osobnosti, jejím bezchybným vkusem, jejím nadáním, jejím humorem, jejím vzděláním – ale více než čímkoliv – její statečnou šlechetností, jejím geniálním uměním milovat.“

V odpovědi Maršaka psal: „...Všechno, co Tamara Gabbe napsala (a ona napsala skutečně vynikající věci), musí být doplněno stranami, které budou zasvěceny jí samotné, její osobnosti, tak inteligentní a neobvyklé. ... V ní nebyl ani stín pokrytectví, byla člověkem světským a svobodným, byla shovívavá k slabostem jiných a sama se podřizovala tvrdému a nekompromisnímu vnitřnímu řádu. ... A samozřejmě nakonec, máte

---

¹⁰⁷ ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Габбе Тамара Григорьевна. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. *Детские писатели России. Сто тридцать имен. Биобиблиографический справочник.* Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, 67 - 70.

¹⁰⁸ МОРОЗОВА, Мария. Тамара Габбе. Несказочная жизнь. In: *Кроссворд-кафе* [online]. 2002, 18.2.2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/65/gabbe.php>

¹⁰⁹ ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Габбе Тамара Григорьевна. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. *Детские писатели России. Сто тридцать имен. Биобиблиографический справочник.* Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, 67 - 70.

pravdu: Jejím největším nadáním, které předstihlo všechna ostatní, byla láska.... Ona sama nikdy nehledala popularitu a velmi málo přemýšlela o svých vlastních potřebách.“¹¹⁰

Tamara Gabbe ve svých hrách zobrazuje současné, ale i věčné motivy: čest, lidskou důstojnost, věrnost rodnému kraji. V jejích dílech vždy rozum, odvaha a tvrdá práce vítězí nad hloupostí, zbabělostí a leností.¹¹¹

---

¹¹⁰ЧУКОВСКАЯ, Лидия. Памяти Тамары Григорьевны Габбе. *Знамя* [online]. 1961, 2001 г.(№ 5) [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/lidia/prosa-lidia/dnevnik-i-pisma/pamyati-tamary-grigorevny-gabbe>

¹¹¹КОЛЕСНИКОВА, Елена. Тамара Габбе. In: *RusLita: Русский язык и литература для всех* [online]. 13 Марч 2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://ruslita.ru/173-tamara-gabbe/>

Závěr

Na začátku své práce jsem se velmi obávala dvou věcí. První z nich byl nedostatek zdrojů, které se budou vztahovat k mému tématu. Samozřejmě k historickému kontextu bylo materiálu nepřeborné množství, a to v českém i cizím jazyce, ale bála jsem se, kolik zdrojů najdu přímo k dětské literatuře ve 20. a 30. letech. Je pravda, že česky psaných zdrojů přímo k tomuto tématu bylo velmi poskromnu. Nicméně cizojazyčných internetových zdrojů bylo nepřeborné množství. Velmi mile mě překvapilo, kolik informací a stránek se věnuje dětským časopisům ve 20. a 30. letech. Snadné bylo i nalézt konkrétní díla, konkrétní knížky nebo básničky (samozřejmě, v ruštině).

Má druhá obava souvisela s první a možná ji předcházela. Když jsme s paní doktorkou Kostincovou toto téma vybírali, obávala jsem se, že je velmi ohraničené a nebudu schopná o něm napsat nic zajímavého. Naštěstí jsem se nemohla více mýlit. Období těchto dvou desetiletí je tak pestré a zajímavé, že by se o něm dala napsat nejspíš i samostatná kniha.

Během práce jsem si uvědomila, že dětští spisovatelé v obtížném období tvořili neuvěřitelně krásné říkanky, pohádky a básničky. Jejich práce mnohým z nich přinesla mezinárodní úspěch a nesmrtelnost, neboť jejich díla se překládají a přepracovávají dodnes. Stejně jako časopisy, které vznikaly v 20. a 30. letech a ještě dnes mají své příznivce a čtenáře. Připadá mi úžasné, že to, co tehdy dětští spisovatelé těžce budovali a obhajovali, přežilo následujících téměř sto let a dál ovlivňuje mladé generace.

Seznam literatury

ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. *Já jsem hodný lev: (Čukokkala, eseje a vzpomínky současníků)*. Praha: Odeon, 1989. Paměti, korespondence, dokumenty (Odeon). ISBN 80-207-0107-9.

ČUKOVSKIJ, Korněj. *Bolo raz kuriatko*. 3. vydání. Bratislava: Mladé léta, slovenské vydavateľstvá knižpromládež, 1988. ISBN 66-125-82.

GALANOV, Boris Jefimovič. *Vospominanija o S.Ja. Maršake*. Moskva: Sovetskij pisatel', 1971, s. 112

MALIA, Martin. *Sovětská tragédie: Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917-1991*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-566-5.

PEŠKOVÁ, Michaela. *Idea "Nového člověka" v ruské literatuře 20. a 30. let 20. století*. Plzeň: ZČU, 2012. ISBN 978-80-261-0134. s. 15 a násl.

POSPÍŠIL, Ivo. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-068-3. s. 164-166

SamuilJakovlevič *Maršak Dětskaja literatura*. Moskva, Gospedizdat 1960. S. 219

ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 6., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 601 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-026-5.

VISKUPOVÁ, Etela. *Samuil Jakovlevič Maršak: poznámky o životě a tvorbě : k 80. výročí narození*. Martin: Matica slovenská, 1967, s. 8-11. Pokusné metodické materiály pro masovou práci s knihou.

VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2.

ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014, sv. ISBN 978-80-257-0921-4.

ŽÁK, Jaroslav. Korněj Čukovskij si rád hrál . . . ČUKOVSKIJ, Kornej Ivanovič. . *Já jsem hodný lev: (Čukokkala, eseje a vzpomínky současníků)*. Praha: Odeon, 1989, s. 271-275. ISBN 80-207-0107-9.

ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Чуковский Корней Иванович. In: ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник*. Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 374-377. ISBN 978-591540-127-2.

ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. а Ю. Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Габбе Тамара Григорьевна. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г. Н. *Детские писатели России. Сто тридцать имен. Библиографический справочник*. Москва: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, 67 - 70.

ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. Маршак Самуил Яковлевич. ТУБЕЛЬСКАЯ, Г.Н а Ю.Я. СОБОЛЕВСКАЯ. *Детские писатели. Сто тридцать имен. Библиографический справочник*. Moskva: Русская школьная библиотечная ассоциация, 2015, s. 204-207. ISBN 978-591540-127-2

ХЕЛЛИМАН, Бен. *Сказка и быль. История русской детской литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2016. ISBN 978-5-4448-0464-3.

Internetové zdroje

AMINOVA, Daria. Korney Chukovsky: The children's author who wrote against all odds. In: *CHUKFAMILY* [online]. 2017 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/kornei/bibliografiya/stati-na-inostrannyx-yazykax/daria-aminova-korney-chukovsky-the-childrens-author-who-wrote-against-all-odds>

Čuk a Gek. In: *Databáze knih.cz: Váš knižní svět* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/cuk-a-gek-11956>

PECHERSKA, Maryna. Korney Chukovsky's Writing for Children in Soviet Russia. *The UC Undergraduate Journal of Slavic and East* [online]. 2008 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/kornei/bibliografiya/stati-na-inostrannyh-yazykax/korney-chukovskys-writing-for-children-in-soviet-russia>

Волшебница из Города Мастеров : Тамара Габбе. In: *Писатели нашего детства* [televizní dokument]. Россия 24, 3.4.2014, Dostupné též z: <https://yandex.com/video/search?text=%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%B3%D0%B0%D0%B1%D0%B1%D0%B5&reqid=1520078493958442-368490948505766010030396-sas1-8830-V>

Вчера и сегодня: ОБ ИЗДАТЕЛЬСТВЕ «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА». *ИЗДАТЕЛЬСТВО «ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА»* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://detlit.ru/all/>

ГРАЧЕВА, ЮЛИЯ. Как воспитывали нового советского гражданина: Детские журналы 20-30-х годов. In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/project/kidsjournal/>

Журнал «ЧиЖ». In: *Тогда* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.togdazine.ru/tag/137/page/1>

КОЛЕСНИКОВА, Елена. Тамара Габбе. In: *RusLita: Русский язык и литература для всех* [online]. 13 Март 2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://ruslita.ru/173-tamara-gabbe/>

МОРОЗОВА, Мария. Тамара Габбе. Несказочная жизнь. In: *Кроссворд-кафе* [online]. 2002, 18.2.2013 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.c-cafe.ru/days/bio/65/gabbe.php>

Откудапосуда?. In: *RARUS'S GALLERY* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.raruss.ru/best-soviet-childrens-books/2659-chichagovy-ware.html>

Северное сияние: ежемесячный журнал для детей (9-12 лет): Ежемесячный журнал для детей (9-12 лет) [online]. 1919, (10-12) [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://arch.rgdb.ru/xmlui/handle/123456789/20018#page/3/mode/2up>

СОЛОВЬЁВА, Мария. Первые детские журналы. In: *КУЛЬТУРА.РФ* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.culture.ru/materials/180643/pervye-detskie-zhurnaly>

ЧУКОВСКАЯ, Лидия. Памяти Тамары Григорьевны Габбе. *Знамя* [online]. 1961, 2001 г.(№ 5) [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.chukfamily.ru/lidia/prosa-lidia/dnevnik-i-pisma/pamyati-tamary-grigorevny-gabbe>

ЧУКОВСКИЙ, Корней И. Мойдодыр. In: *Сказки* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://narodstory.net/chukovsky-stichi.php?id=6>

ЧУКОВСКИЙ, Корней И. Тараканище. In: *Сказки* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://narodstory.net/chukovsky-stichi.php?id=9>